

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СУДДІВ У ДЕРЖАВІ ІЗРАЇЛЬ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Крайній Павло Іванович

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри публічного права,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

м. Чернівці, Україна

Забезпечення стабільного та сталого функціонування судової гілки влади є одним із найважливіших завдань цивілізованої держави. Забезпечення відповідного рівня правосуддя, утвердження справедливості, гарантування можливості для кожної особи права на звернення до суду за захистом своїх порушених прав є важливою складовою дії верховенства права. Можна звичайно проводити відповідні порівняння з країнами у яких суди виконують номінальну функцію у зв'язку із дією авторитарних чи тоталітарних режимів: ними не виконується фундаментальне завдання що покладається на суди: захист індивіда від свавілля держави. При чому словосполучення «свавілля держави» в контексті нашого дослідження розуміється як окремих дія або бездіяльність публічного службовця або ж органу публічної влади які вплинули на відповідне суб'єктивне право приватної особи. Захист особи від надмірного або ж незаконного втручання органу держави у публічно-правових відносинах що призвело до негативні наслідки для такої особи забезпечується, в тому числі, адміністративною юстицією. Її функціонування залежить не лише від наявності законодавства яким визначаються загальні та особливі аспекти реалізації судової діяльності але й від рівня професійної підготовки суддівського корпусу.

Різні країни мають відмінне правове регулювання проходження професійної суддівської кар'єри. Проте спільним для демократичних країн є те що усі вони мають відповідне законодавство яким регулюються питання проходження такої кар'єри, особливості доступу до цієї професійної діяльності, відповідальності тощо. Досвід Ізраїлю свідчить про те що ведення воєнних дій є не лише перешкодою але й можливістю вирішувати питання які стосуються правового регулювання функціонування як окремої гілки влади так й окремих інститутів права що є невід'ємною складовою права.

Порівнюючи його із актуальним станом адміністративно-правового регулювання проходження суддівської кар'єри за законодавством України спільною ознакою є те що дія правового режиму воєнного стану

не стала перешкодою не лише для функціонування судової системи але й пришвидшила вирішення важливого завдання яке стосується заповнення вакантних посад суддів на рівні загальних та апеляційних судів [1].

У попередніх наших дослідженнях ми звертали нашу увагу на факторах які вплинули на формування та функціонування судової системи професійної діяльності суддів у Державі Ізраїль. Так, відсутність єдиної писаної Конституції є постійним тригером що обумовлює постійний конфлікт між виконавчою та судовою гілками влади. Як не дивно, це створило діючий механізм який захищає кожного суддю та їх адміністративний персонал від надмірного політичного впливу зі сторони виконавчої влади. Формування професійного суддівського корпусу відбувався завдяки наявності великої кількості високо кваліфікованих правників що отримали юридичну освіту у країнах Європи, Сполучених Штатів Америки тощо. Іще одним фактором який дозволив сформувати відповідне адміністративно-правове законодавство яким врегульовано проходження суддівської кар'єри була доктрина «загального права» яка була основою у часи дії британського мандату на території Палестини. За дуже короткий проміжок часу це дозволило підготувати належне юридичне підґрунтя для забезпечення саме незалежного та професійного суду, проходження суддями своєї кар'єри, отримати необхідний та достатній рівень гарантій від свавільного втручання зі сторони виконавчої чи законодавчої влади [2, с. 621].

Вказані вище фактори, незважаючи на свою різноманітність та суперечливість, дозволили сформувати чіткі, прозорі та ефективні правила проходження суддівської кар'єри яка може бути використана як позитивний приклад обмеження політичного впливу на функціонування судової системи. Це дозволило забезпечити позитивний ефект для проходження суддівської кар'єри у Державі Ізраїль: посада судді є почесною та знаковою не лише для суддів але й усього суспільства. Шлях до формування таких правових механізмів проходження суддівської кар'єри був не легким. Те що виступило у якості тимчасового розв'язання протиріччя між виконавчою та судовою гілками влади стало постійною основою яка забезпечила сталість діяльності суддів та судів. Аналізуючи ізраїльське законодавство з даного питання можемо зазначити що воно, переважною мірою, має подібні, якщо не ідентичні положення порівняно з українським законодавством. Водночас воно позбавлене надмірної зарегульованості в частині добору на посаду суддів, кар'єрного розвитку судді, набуття відповідного адміністративно-правового статусу як окремого виду публічного службовця.

Є подібні положення які стосуються обмежень у діяльності судді, проте процедура притягнення до відповідальності як й призначення відбувається за участі одного органу – Комісії з добору суддів. Якраз навколо нього відбулись найжвавіші суперечки під час проведення судової реформи що призвело до прийняття рішення Верховного Суду та визнання затвердженого Кнесетом закону таким що не відповідає положенням Основних законів у рішенні «Movement for Quality Government v. Knesset» HCJ 5658/23 [3].

Цим безпрецедентним рішенням Верховний Суд іще раз вказав на свою незалежність та професійність що відмежовує діяльність суддів від спроб політиків посилити вплив виконавчої влади очолюваної Прем'єр міністром Ізраїлю. У цьому контексті зазначимо що діюче законодавство яким врегульовується проходження суддівської кар'єри включає в себе Основний закон: судова влада [4]. В цьому аспекті досвід Ізраїлю може бути корисним для вітчизняного законодавця. На сьогоднішні, окрім Закону України «Про судоустрій та статус суддів», є ряд підзаконних документів якими закріплюються правові та організаційні аспекти що, наприклад, стосуються проведення конкурсних доборів на посаду судді. На нашу думку ускладнення доступу до професії судді може призвести до негативних наслідків у майбутньому, адже з врахуванням актуальної статистики серед українських правників бажаючих на зайняття вакантних посад суддів не так багато. Наприклад, згідно інформації Вищої кваліфікаційної комісії суддів остаточно кількість осіб які виявили бажання взяти участь у конкурсі на посади суддів місцевих загальних, адміністративних та господарських судів склала 8549 кандидатів та 1800 вакансій [5]. Діючий порядок проведення конкурсу надзвичайно ускладнив можливість доступу до суддівської професії при вкрай складній ситуації із наповнюваністю особового складу серед суддівського корпусу всіх ланок. Тому ускладнена процедура набуття адміністративно-правового статусу судді шляхом проведення конкурсної процедури добору може призвести до відсутності достатньої кількості висококваліфікованих та професійних суддів.

Створена система органів яка займається конкурсним добром та притягненням суддів до відповідальності теж має суттєві недоліки. В першу чергу це стосується адміністративно-правового статусу Вищої кваліфікаційної комісії суддів (далі – ВККС) та Вищої ради правосуддя (далі – ВРП). З аналізу їх повноважень які визначені спеціальним законодавством вони виконують ті ж повноваження що й Комісія з добору суддів у Державі Ізраїль: проводять конкурси на заміщення вакантних посад та забезпечують їх адміністрування; вносять подання щодо призначення кандидата на посаду судді, здійснюють притягнення судді до відповідальності, приймають рішення про звільнення судді з посади тощо. На відміну від українського законодавця, ізраїльські

представники виконавчої та судової влади через майже два десятиліття після здобуття незалежності дискутували щодо того яка модель забезпечення функціонування судової системи дозволить забезпечити незалежність суддів.

Прийняття в середині 1980-років Основного закону: судова влада остаточно закріпило за Комісією з добору суддів статус незалежного та фахового органу який наділений повноваженнями здійснювати добір на посади суддів, проводити дисциплінарні розслідування, відстороняти діючого суддю у випадку вчинення ним кримінального правопорушення. Кількість членів Комісії також відображає представлення усіх ключових акторів які у рівній пропорції долучені до забезпечення проходження суддівської кар'єри відповідного кандидата. До її складу входять дев'ять осіб: Голова Верховного Суду; два інших судді Верховного Суду які обираються іншими суддями Верховного Суду; Міністр юстиції (Голова Комісії – авт.) та ще один міністр, який призначається урядом; два члени Кнесету які обираються Кнесетом та два представники Асоціації адвокатів, обрані Національною радою Асоціації адвокатів [4].

Отже, адміністративно-правові основи проходження суддівської кар'єри як різновиду публічної служби у Державі Ізраїль є сталими та ефективними незважаючи на спроби змінити їх через голосування Кнесетом відповідних змін. Діяльність Комісії з відбору суддів є яскравим прикладом формування простої та водночас ефективної бюрократичної складової яка не лише демонструє високий професійний рівень у своїй діяльності але й забезпечує незалежність як окремого судді так й усієї судової системи. У цьому аспекті доцільним є врахування такого досвіду та перегляд діючої системи органів які забезпечують проходження суддівської кар'єри в Україні з можливим утворенням єдиного органу до складу якого входили б представники законодавчої та виконавчої влади, Верховного Суду, Міністра юстиції України та представників Ради адвокатів України.

Література:

1. У ВККС озвучили основні етапи та строки проведення добору суддів у місцеві суди. PRAVO.UA. URL: <https://pravo.ua/u-vkks-ozvuchyly-osnovni-etapy-ta-stroky-provedennia-doboru-suddiv-u-mistsevi-sudy/> (дата звернення: 09.04.2025).

2. Крайній П.І., Торончук І.Ж. Правове регулювання діяльності судів у Державі Ізраїль. *Аналітично-порівняльне правознавство. Електронне наукове видання*. Вип. № 2, 2025. С. 621-625.

3. Movement for Quality Government v. Knesset HCJ 5658/23 | Cardozo Israeli Supreme Court Project. *Cardozo Israeli Supreme Court Project*.

URL: <https://versa.cardozo.yu.edu/topics/constitutional-amendment> (date of access: 5.03.2025).

4. Basic-Law: The Judiciary. (Originally adopted in 5748 – 1984). *National Legislation Database*. URL: <https://m.knesset.gov.il/EN/activity/documents/BasicLawsPDF/BasicLawTheJudiciary.pdf> (date of access: 12.03.2025).

5. Для участі у доборі на 1 800 посад суддів місцевих судів подали документи 8 549 кандидатів – як проходили добори попередніх років. *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/327133-dlya-uchastiya-v-otbore-na-1-800-dolzhnostey-sudey-mestnykh-sudov-podali-dokumenty-8-549-kandidatov-kak-prokhozili-otbory-predyduschiikh-let> (дата звернення: 09.04.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-48>

СУД ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН. СКЛАД СУДУ. ПІДСТАВИ ДЛЯ ВІДВОДУ СУДДІВ, ЯКІ ДОДАЮТЬСЯ ДО ПОЗОВНОЇ ЗАЯВИ

Кулікова Анастасія Миколаївна

студентка

Навчально-науковий інститут права,

*Науковий керівник: **Чайка Вікторія Вікторівна***

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри фінансового та податкового права,

Державний податковий університет

м. Ірпінь, Україна

Господарські правовідносини є наріжним каменем економічного розвитку, адже вони регулюють взаємовідносини суб'єктів господарювання, забезпечують виконання договірних зобов'язань та сприяють стабільності ринкової економіки. Судовий розгляд господарських спорів виступає ефективним механізмом захисту прав і законних інтересів бізнесу, тому питання формування складу суду та підстав для відводу суддів набувають особливої актуальності. До цього аспекту додається й думка науковців, які акцентують увагу на необхідності вдосконалення судової практики з метою підвищення довіри учасників господарських відносин до правосуддя.

Суд як арбітр господарських правовідносин виконує такі ключові функції: